

ДЕРЖАВНА
СЛУЖБА УКРАЇНИ
З ЕТНОПОЛІТИКИ
ТА СВОБОДИ
СОВІСТІ

**АНАЛІТИЧНИЙ БРИФ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО
РЕПРЕЗЕНТАТИВНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО АКТУАЛЬНИХ
ПИТАНЬ У СФЕРІ
МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН**

Київ- 2024

Зміст

Про дослідження	4
Самоідентифікація та ставлення до національних меншин (спільнот) України	5
Політична активність та участь	8
Мова та релігія	9
Демографічні зміни та громадянська самоідентифікація	13
Міжетнічна толерантність та підтримка	16
Джерела інформації	18
Ключові висновки	18

Про дослідження

Дослідження було проведено з метою вивчення етнічних, мовних та релігійних ідентичностей жителів України, оцінки міжетнічних відносин та розуміння конфліктогенного потенціалу в суспільстві. Дослідження охопило доросле населення України віком від 18 років з усіх регіонів, які перебувають під контролем Уряду України, окрім тимчасово окупованих територій.

Цілі дослідження

Основними завданнями дослідження були:

1. Аналіз ставлення українців до національних меншин (спільнот) України, а також виявлення поширених стереотипів щодо них.
2. Оцінка рівня згуртованості населення з урахуванням етнічного різноманіття.
3. Дослідження громадянської, мовної та релігійної ідентичностей.
4. Оцінка змін національної і громадської самоідентифікації порівняно з попередніми дослідженнями.
5. Оцінка рівня конфліктогенності у міжетнічних відносинах.

Вибірка

Для забезпечення репрезентативності вибірки було опитано 1600 респондентів дорослого населення України. Вибірка включала постійних мешканців і внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що дало змогу охопити важливі соціально-демографічні підгрупи. Дизайн вибірки базувався на випадковому відборі мобільних телефонних номерів з подальшим статистичним зважуванням, що дозволило забезпечити коректний аналіз різних груп і підгруп населення за макрорегіональним розподілом.

Метод збору даних

Опитування проводилося за допомогою телефонних інтерв'ю (CATI) в період з 25 вересня по 20 жовтня 2024 року.

Етичні стандарти

Процес дослідження був побудований з дотриманням етичних стандартів, що забезпечило конфіденційність даних респондентів і повагу до їхніх прав на добровільну участь. Учасники дослідження отримували інформацію про цілі та процедури дослідження, а також гарантії анонімності та безпеки даних.

Методологія до дослідження розроблялась за підтримки спільного з Європейським Союзом і Ради Європи проектом «Підтримка впровадження європейських стандартів щодо боротьби з дискримінацією та прав національних меншин в Україні».

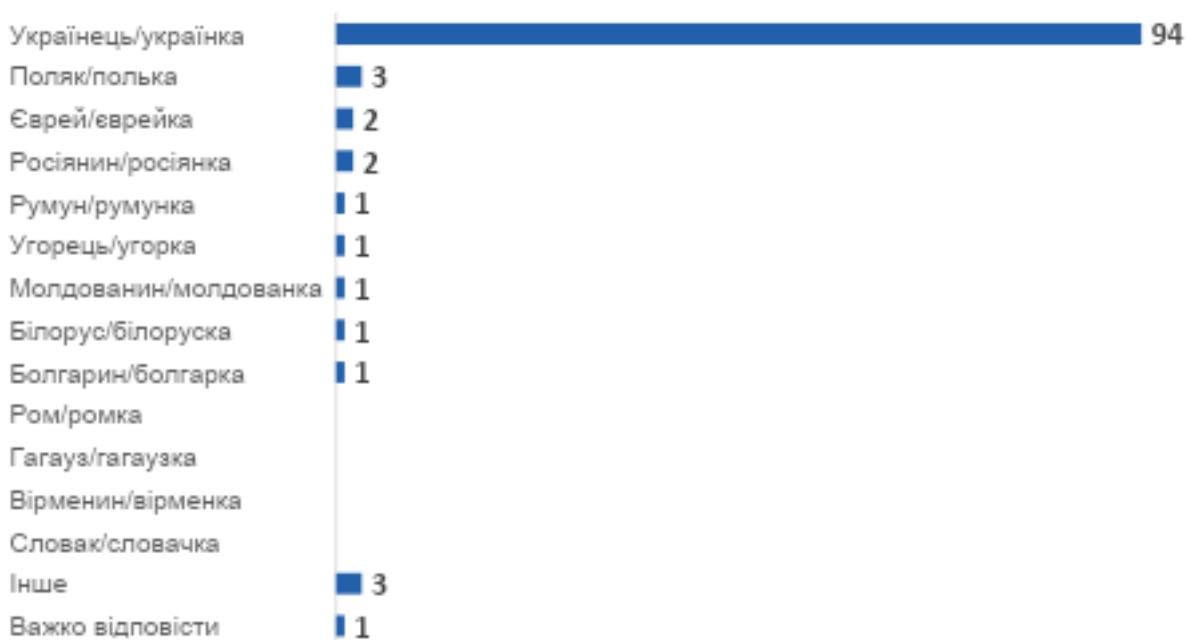
Самоідентифікація та ставлення до національних меншин (спільнот) України

Сучасна Україна переживає епоху глибоких трансформацій, ідентичність її громадян набуває нових контурів. Як показали результати опитування, переважна більшість респондентів, відповідаючи на питання про свою основну ідентичність, вказали, що в першу чергу вважають себе громадянами України (79%).

Графік 1. Ким Ви себе у першу чергу вважаєте?, %

Коли мова заходить про етнічну ідентичність, результати опитування відкривають цілий спектр відповідей, які підкреслюють багатокультурність українського суспільства. Більшість респондентів ідентифікують себе як українці за етнічним походженням (94%), що свідчить про домінуючу роль української етнічності у формуванні національного образу. Отже, Україна, зберігає свою культурну унікальність та одночасно відкриває двері для інтеграції в загальноєвропейський контекст. Він демонструє, як етнічна ідентичність може стати містком до розуміння і поваги між різними спільнотами.

Графік 2. До якої національної меншини (спільноти), корінних народів України Ви себе відносите?, %

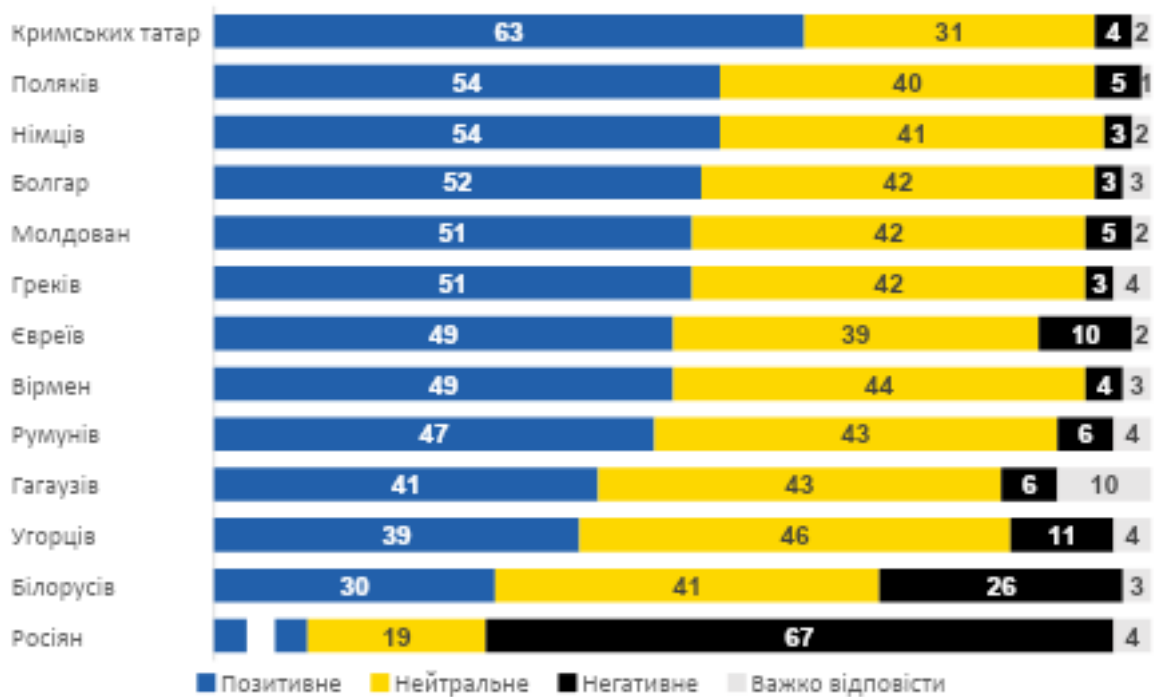
Згідно з даними, переважна більшість респондентів позитивно сприймають традиційні національні меншини (спільноти) та корінні народи України, які протягом століть є частиною української історії. Це свідчить про міцне коріння толерантності у суспільстві, яка базується на взаємоповазі та спільному культурному спадку.

Графік 3. У вашій громаді проживають як традиційні національні меншини (спільноти) та корінні народи України, так і нові спільноти, які переїхали нещодавно. Як ви ставитеся до присутності цих спільнот?, %

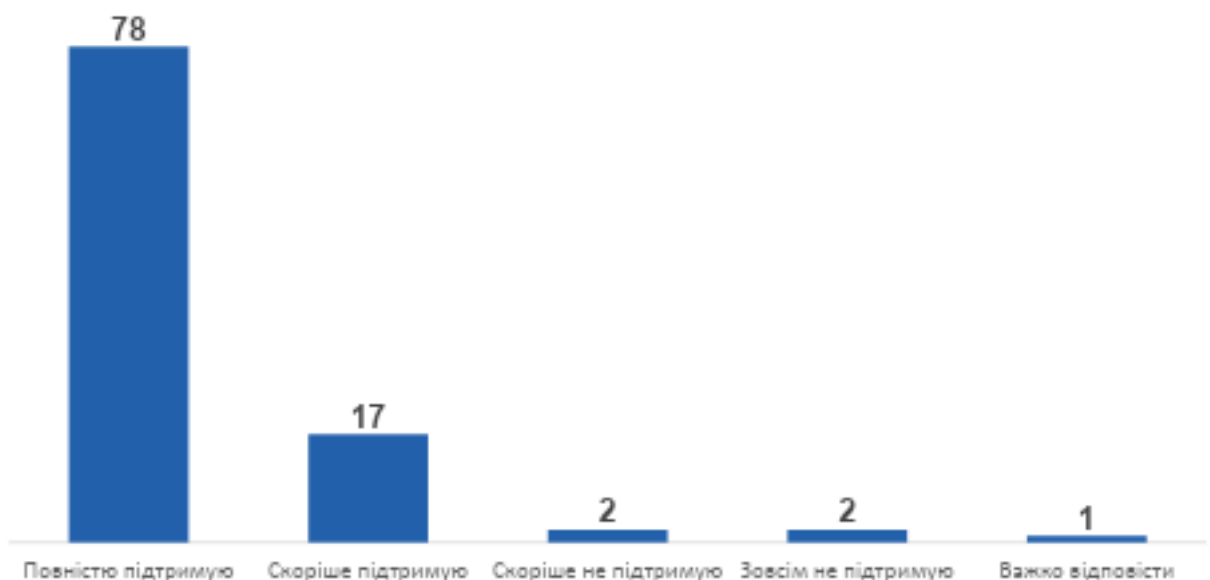
Загалом, респонденти демонструють високий рівень доброзичливості та прийняття щодо традиційних національних меншин (спільнот) та корінних народів України, які є невід’ємною частиною українського суспільства, таких як поляки, румуни, угорці та кримські татари. Це свідчить про закріплення історично сформованих позитивних відносин між українцями та національними меншинами (спільнотами) і корінними народами України, що живуть в Україні. Події сьогодення вплинули на більш позитивне ставлення до національних меншин (спільнот) України, які є представниками країн (Польща, Німеччина), які підтримують Україну – більше половини опитаних (по 54% відповідно) мають позитивне до них ставлення.

Графік 4. Яке ставлення Ви відчуваєте до громадян України, які належать до таких національних меншин (спільнот) та корінних народів України як...?, %

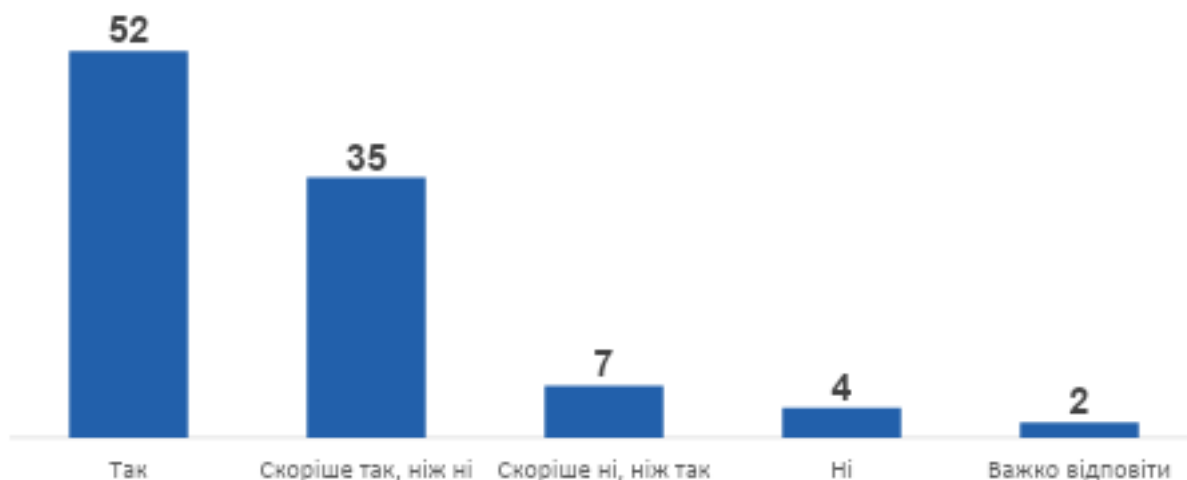
Більшість респондентів (78%) демонструють високу підтримку ініціатив, спрямованих на організацію мовних курсів для нових мешканців громад. Це вказує на розуміння того, що знання української мови є не тільки засобом комунікації, а й важливим елементом інтеграції у соціум. Молодь і люди середнього віку частіше погоджуються з необхідністю створення умов для мовної інтеграції, що свідчить про їхню готовність будувати інклюзивне суспільство.

Графік 5. Наскільки Ви підтримуєте створення умов для вивчення української мови новими мешканцями вашої громади для їхньої кращої інтеграції (наприклад, курси української мови)?, %

Культурні заходи як спосіб формування міжетнічного діалогу знаходять широку підтримку серед респондентів. Більшість з них вважають, що такі заходи є необхідними для зближення людей різних національностей (52%). Це не просто показник культурної цікавості, а й свідчення готовності українського суспільства до поглиблення взаєморозуміння в умовах зростаючої багатонаціональності.

Графік 6. Чи потрібно, на вашу думку, проводити більше культурних заходів, де люди різних національних меншин (спільнот) та корінних народів України можуть знайомитися з традиціями та культурою одне одного?, %

Політична активність та участь

Політична активність громадян України є одним із ключових індикаторів демократичного розвитку країни. Участь у виборах, громадських ініціативах та підтримка прав національних меншин (спільнот) та корінних народів України свідчать про зрілість суспільства і його готовність до інклюзивного управління. Результати опитування дозволяють глибше зрозуміти, як громадяни сприймають політичну активність та які виклики стоять на шляху до залучення кожного до спільного управління.

Результати опитування розкривають важливу тенденцію: більшість респондентів (73%) підтримують активну участь представників національних меншин (спільнот) та корінних народів України у розбудові своїх громад. Це вказує на визнання їхнього внеску як повноправних членів суспільства, що є важливим індикатором інклюзивності.

Графік 7. Наскільки Ви підтримуєте участь представників національних меншин (спільнот) та корінних народів України у розбудові вашої громади?, %

Результати опитування демонструють, що значна частина українців підтримує участь представників національних меншин (спільнот) та корінних народів України у місцевих виборах та політичному житті. Це свідчить про прагнення до інклюзивності у суспільному та політичному житті, що є важливим кроком на шляху до інтеграції європейських стандартів.

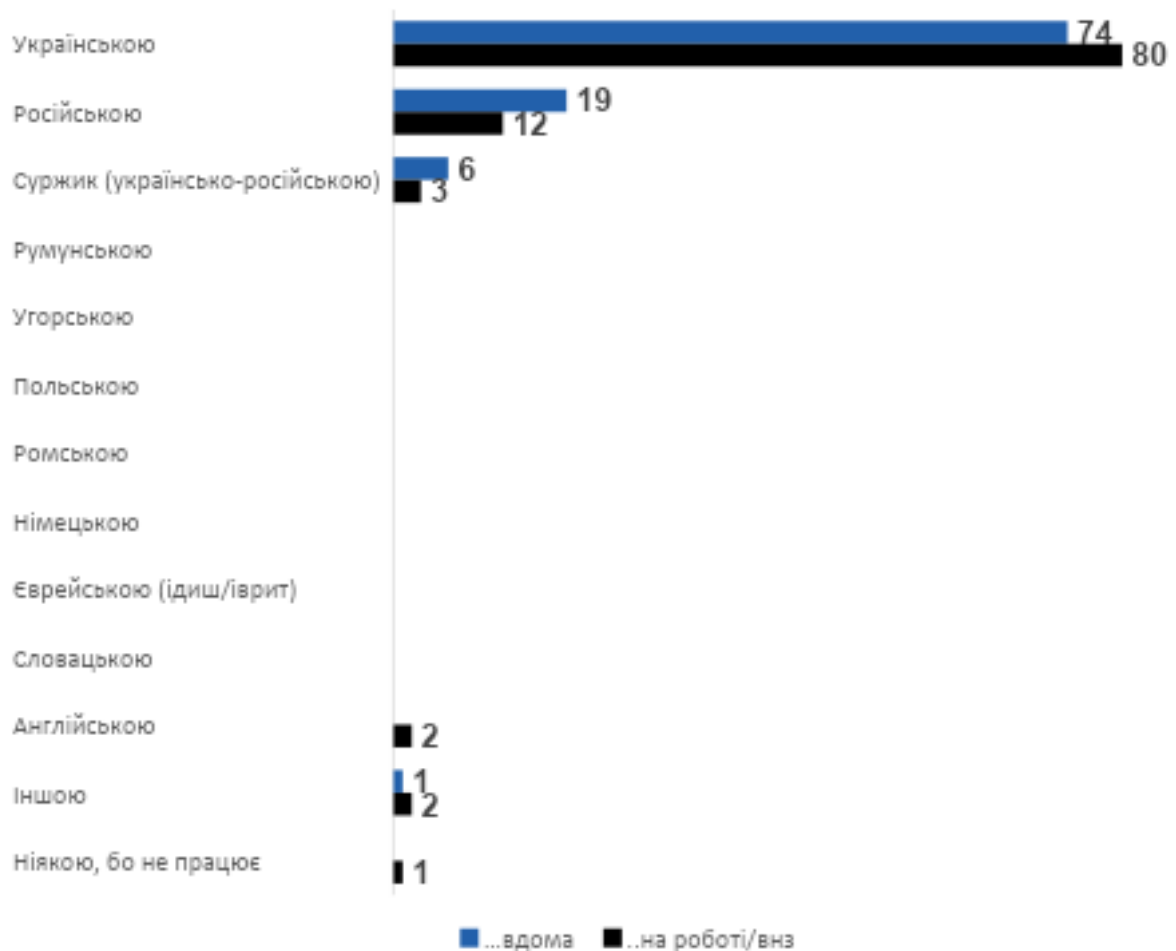

Графік 8. Наскільки Ви підтримуєте залучення представників національних меншин (спільнот) та корінних народів України до участі в місцевих виборах та політичному житті громади?, %

Мова та релігія

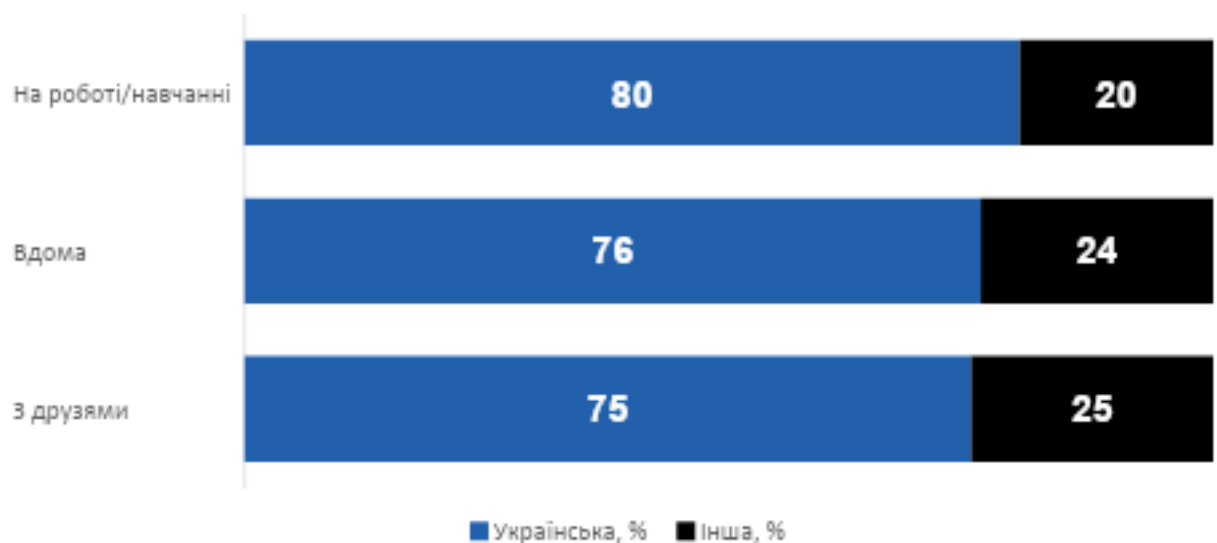
Дослідження розкриває мовний ландшафт сучасної України, підкреслюючи домінування української мови як основної мови спілкування. Значна частина респондентів вказала українську як таку, що використовується найчастіше як вдома, так і на роботі (74% та 80% відповідно). Це свідчить про посилення ролі державної мови, особливо у контексті зміцнення національної ідентичності.

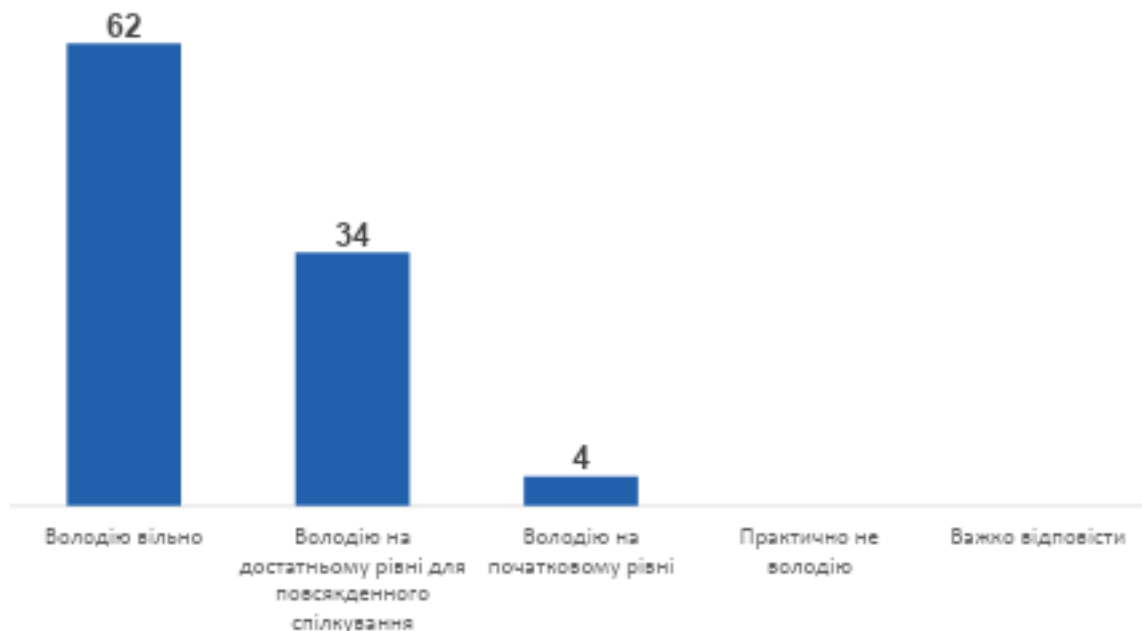
Графік 9. Якою мовою Ви зазвичай спілкуєтесь ...?, %

Мовні практики українців у різних життєвих ситуаціях відображають складний і багатогранний мовний ландшафт країни. Дані демонструють, що українська мова домінує у більшості офіційних та публічних контекстів, таких як спілкування на роботі, у державних установах, та в освітніх закладах. Це свідчить про значне поширення державної мови в офіційному середовищі, що є результатом мовної політики останніх років.

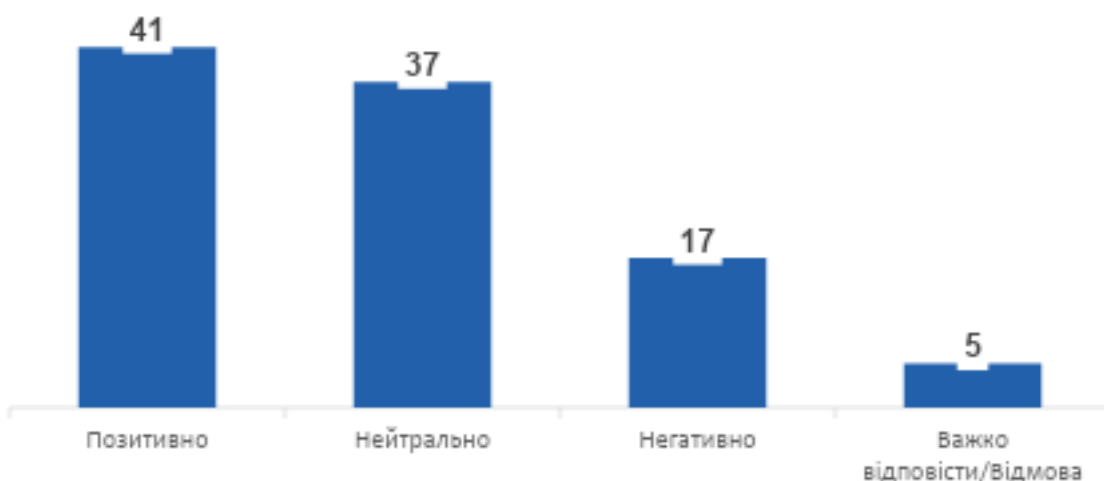
Графік 10. Вкажіть, яку мову Ви використовуєте у таких ситуаціях у %?, %

Оцінка рівня володіння українською мовою серед населення демонструє важливу тенденцію: більшість респондентів вважають свій рівень володіння державною мовою достатньо високим – 96%. Ці результати відображають прогрес, досягнутий завдяки політиці популяризації української мови, особливо у сфері освіти, медіа та публічних послуг. Особливо молодь значно частіше оцінює своє знання української як «вільне» або «високе».

Графік 11. Як би Ви оцінили рівень свого володіння українською мовою (державною мовою)?, %

Результати опитування демонструють, що 68% респондентів позитивно або нейтрально ставляться до ідеї відкриття школи, де викладання здійснюється мовою іншої національної меншини (спільноти) чи корінних народів України. Такий рівень підтримки вказує на відкритість українського суспільства до ініціатив, спрямованих на збереження культурної і мовної самобутності національних меншин (спільнот) та корінних народів України.

Графік 12. Уявіть ситуацію, коли у Вашій громаді планується відкриття школи з викладанням мовою іншої національної меншини (спільноти) чи корінних народів України. Як ви до цього ставитесь?, %

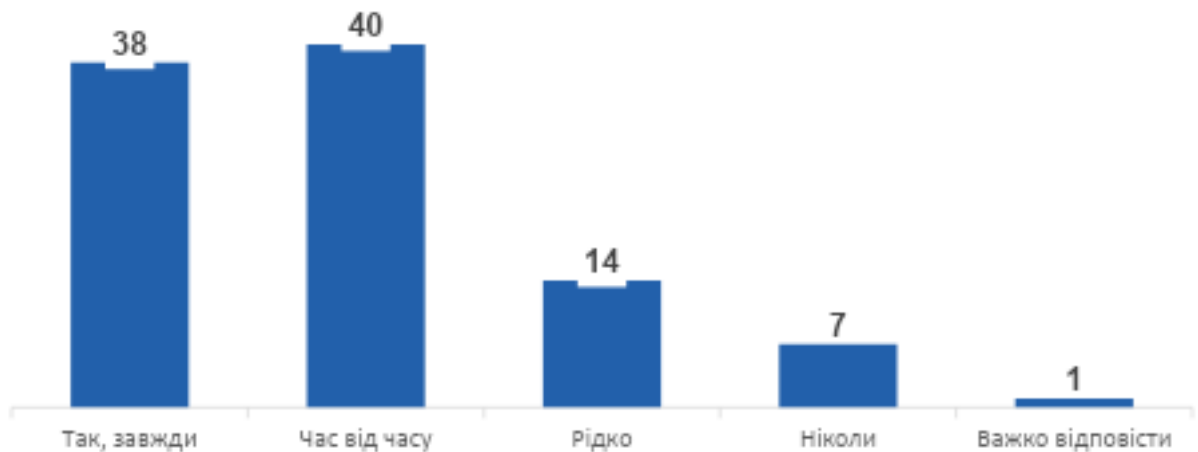
Результати опитування підтверджують, що релігійна структура України залишається стабільною, із домінуванням православ'я (61%), яке історично відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та культурної спадщини. Значна частка греко-католиків (10%) та представників інших релігійних конфесій (5%) підкреслює багатоконфесійність країни, що є важливою складовою її культурного розмаїття. Водночас зростання частки людей, які не належать до жодної конфесії (16%), відображає сучасну тенденцію секуляризації, особливо серед молоді, яка все частіше обирає світські цінності.

Ці дані демонструють, як Україна балансує між збереженням релігійних традицій і адаптацією до сучасних глобальних змін. Повага до релігійного різноманіття та свободи віросповідання відповідає європейським стандартам і сприяє зміцненню суспільної толерантності. Такий підхід формує гармонійне середовище, в якому кожен громадянин може знайти своє місце, незалежно від релігійних чи світоглядних переконань.

Графік 13. До якого віросповідання/релігійної конфесії Ви належите?, %

Результати опитування свідчать, що 78% респондентів дотримуються релігійних традицій або свят у своєму житті. З цієї частки 40% зазначили, що роблять це регулярно, тоді як 38% – завжди. Такий показник відображає важливість релігії та духовності у повсякденному житті значної частини українців.

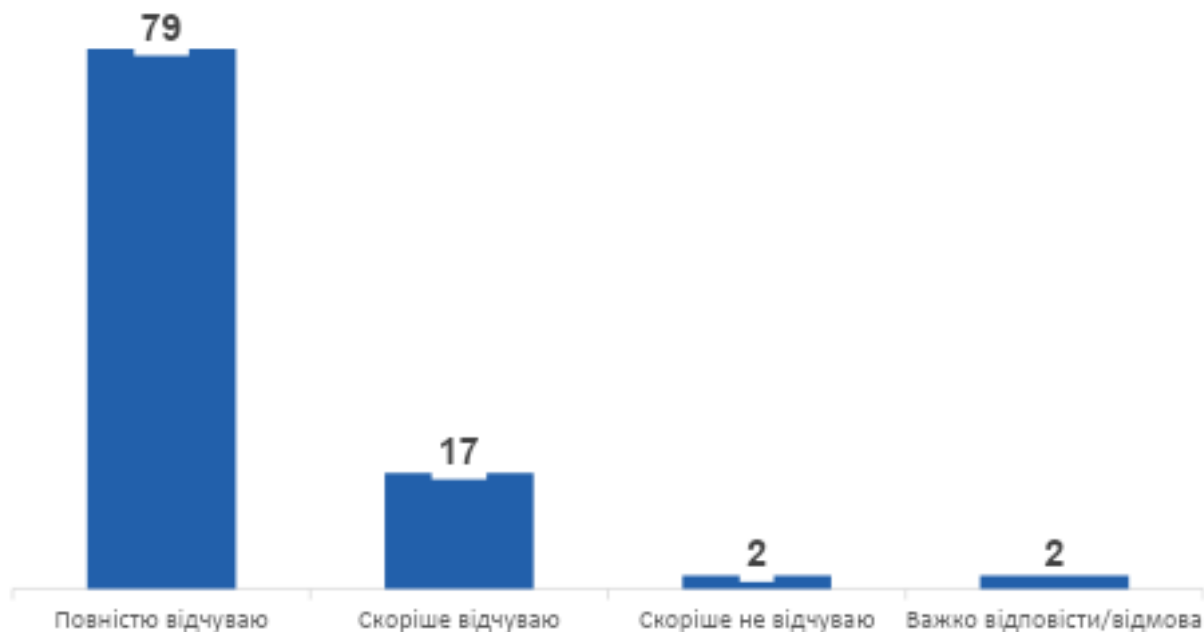
Графік 14. Чи дотримуєтесь Ви релігійних традицій або свят у своєму житті?, %

Демографічні зміни та громадянська самоідентифікація

Дані демонструють, що 96% респондентів відчувають себе частиною українського народу, незалежно від етнічного походження, причому 79% з них висловили це твердження впевнено («так, без сумніву»).

Цей високий рівень ідентифікації як частини українського народу свідчить про згуртованість суспільства, яке, попри культурну та етнічну різноманітність, підтримує спільну національну ідентичність. Особливо помітно, що ця тенденція є стабільною у всіх регіонах України, включаючи західні (97%) та центральні (98%), а також південні (96%) та східні регіони (95%) України. Ці результати підкреслюють, що незалежно від етнічного походження, українці відчувають сильну приналежність до своєї нації. Це відповідає європейським принципам, де національна ідентичність базується не лише на етнічній приналежності, а на спільних цінностях та прагненні до спільного розвитку.

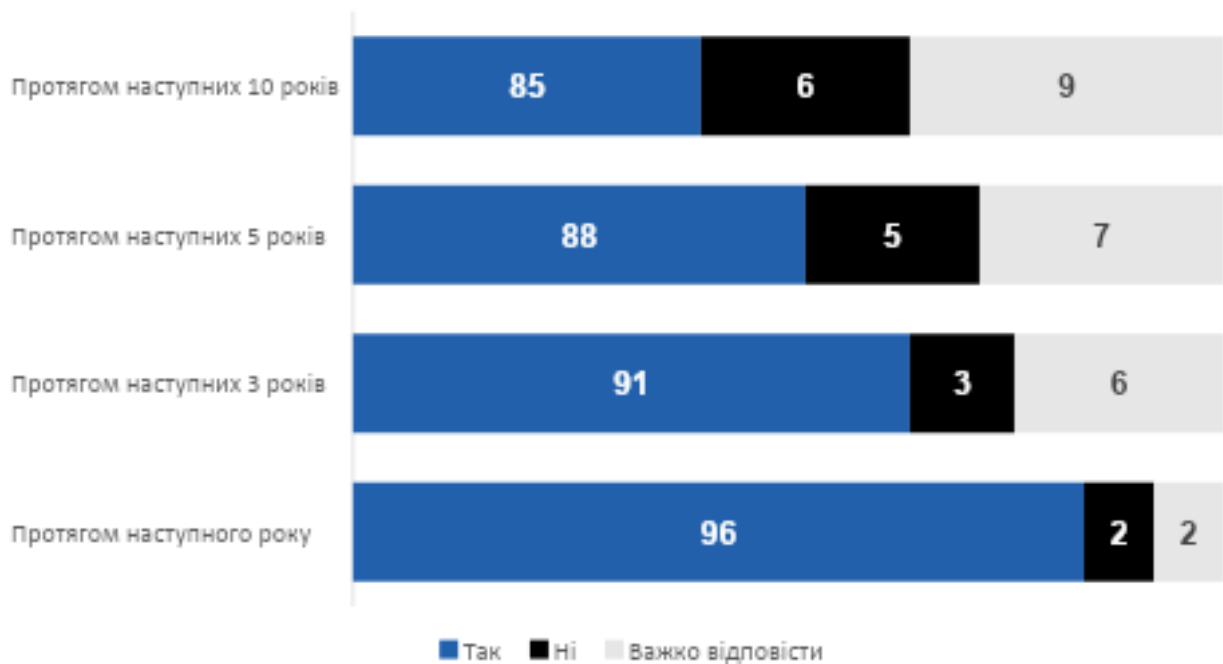
Графік 15. Наскільки ви відчуваєте себе частиною українського народу незалежно від вашого етнічного походження?, %

Дані свідчать про високий рівень бажання респондентів залишатися в Україні в коротко- і середньостроковій перспективі. Найвищий показник спостерігається на наступний рік (96%), що може бути пов'язано з поточними патріотичними настроями та вірою в стабілізацію ситуації. Проте з подовженням часових горизонтів частка тих, хто впевнений у своєму виборі, поступово зменшується (до 85% на 10 років), що вказує на невизначеність або залежність планів від зовнішніх обставин.

Цікаво, що частка тих, хто не визначився, поступово збільшується з часом – з 2% у короткостроковій перспективі до 9% на довгострокову.

Загалом, ці дані вказують на сильну прив'язаність українців до своєї країни в умовах поточних викликів і демонструють потенціал для довгострокової стабільності за умови забезпечення економічного і соціального розвитку.

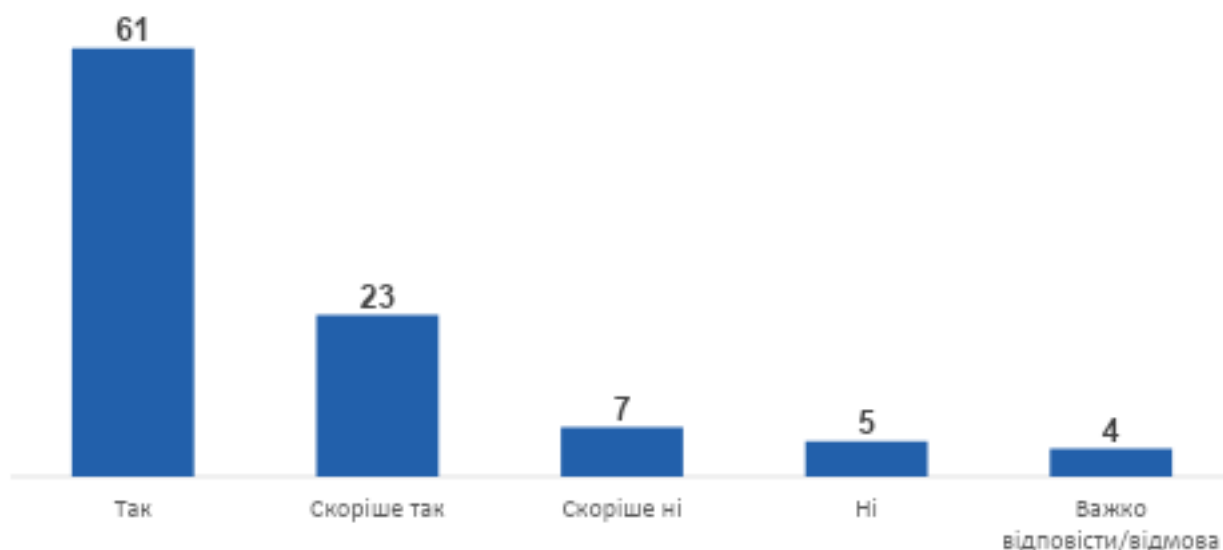
Графік 16. Чи плануєте Ви надалі проживати в Україні...?, %

Згідно з результатами опитування, 61% респондентів висловили тверде бажання, щоб їхні діти зростали та жили в Україні, а ще 23% зазначили, що, скоріше, підтримують цю ідею. Разом це становить 84% опитаних, які позитивно ставляться до перспективи майбутнього своїх дітей в Україні. Лише 7% респондентів відповіли «скоріше ні», 5% обрали варіант «ні», а 4% вагалися з відповіддю.

Ці дані демонструють високий рівень оптимізму та прив'язаності громадян до країни. Високий відсоток впевнених відповідей свідчить про надію на те, що Україна може забезпечити гідне майбутнє для своїх дітей. Респонденти, які обрали відповідь «скоріше так», можливо, виражають обережний оптимізм, враховуючи складні сучасні обставини.

Порівняно з іншими дослідженнями, цей рівень підтримки відповідає патріотичним настроям, які домінують серед українців, особливо у контексті бажання відновити країну після сучасних викликів. Ті, хто не визначився (4%), або дали негативну відповідь, можуть бути під впливом невизначеності щодо економічної або безпекової ситуації.

Дані свідчать про сильну віру більшості респондентів у потенціал України як безпечної та перспективної держави для майбутніх поколінь. Він підкреслює прагнення українців до побудови стабільного майбутнього та збереження родинних цінностей у межах своєї країни.

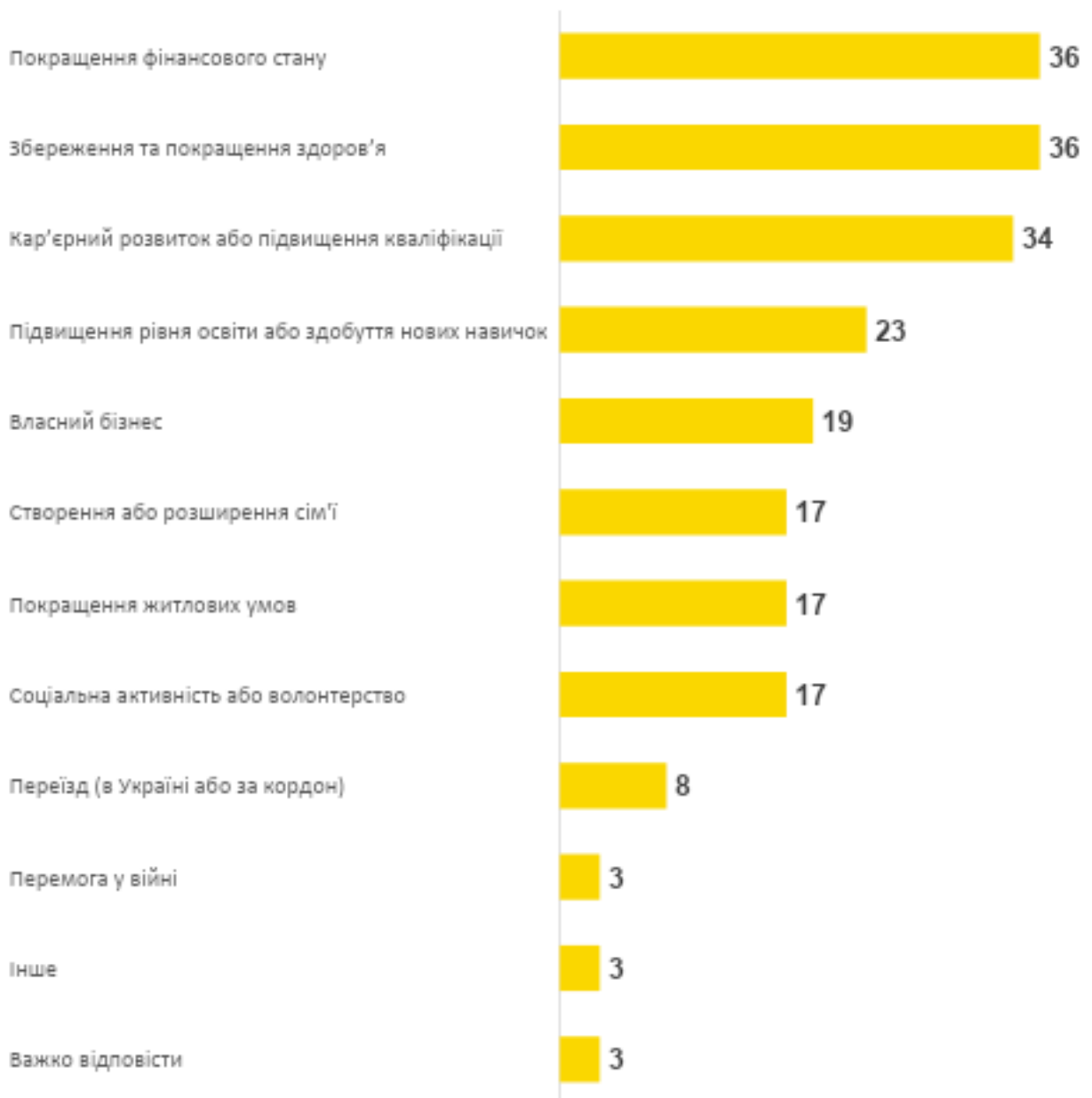
Графік 17. Чи хотіли б Ви, щоб Ваші діти зростали та жили в Україні?, %

Згідно з опитуванням, головними пріоритетами українців на наступний рік є покращення фінансового стану (36%) та збереження і покращення здоров'я (також 36%). Ці два аспекти виявляються ключовими для більшості респондентів, що свідчить про актуальність економічної стабільності та турботи про здоров'я у сучасних умовах.

Кар'єрний розвиток або підвищення кваліфікації займає третє місце серед пріоритетів із результатом 34%, що підкреслює прагнення українців до професійного зростання. Ще 23% респондентів планують підвищувати рівень освіти або здобувати нові навички, а 19% зазначили, що для них пріоритетним є розвиток власного бізнесу.

Цікаво, що такі особисті аспекти, як створення або розширення сім'ї, покращення житлових умов, а також соціальна активність чи волонтерство, однаково важливі для 17% опитаних, що демонструє баланс між особистими, родинними та суспільними цінностями. Лише 8% респондентів розглядають переїзд (в Україні чи за кордон) як пріоритет. Перемогу у війні як головну мету визначили 3%, що свідчить про загальну впевненість у суспільстві щодо цього питання.

В цілому дані демонструють прагнення українців до розвитку, стабільності та зміцнення особистого добробуту, відображаючи загальні цінності, які є важливими для відновлення та поступу країни у складний час. Він підкреслює спільне бажання досягти прогресу в різних сферах життя, зберігаючи при цьому акцент на базових потребах.

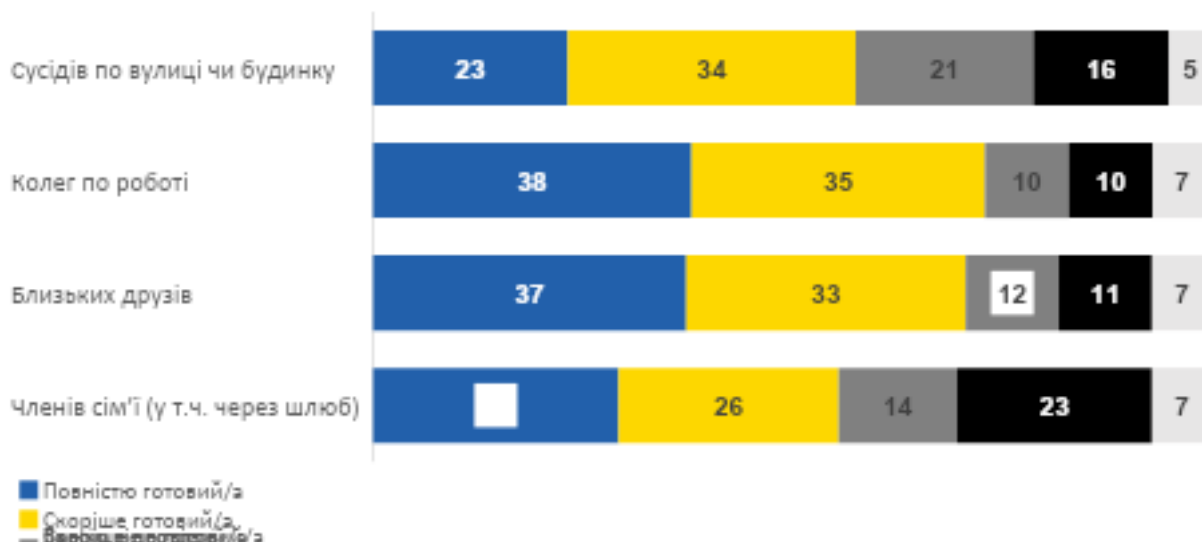

Графік 18. Які плани на майбутнє Ви вважаєте найбільш пріоритетними для себе у наступному році?, %

Міжетнічна толерантність та підтримка

Результати дослідження підтверджують, що українське суспільство прагне створювати умови, де кожен громадянин, незалежно від етнічного походження, може почуватися захищеним і рівноправним. Висока підтримка рівного доступу до послуг та збереження традицій свідчить про толерантність і відкритість громадян до багатокультурності. Такі погляди відповідають цінностям демократичного суспільства, що поважає права людини та забезпечує гармонійне співіснування в умовах різноманіття.

Результати свідчать про загальну відкритість українців до міжкультурної взаємодії, особливо в робочих та сусідських відносинах, але також вказують на потребу в розвитку механізмів інтеграції та зниження стереотипів у більш особистих сферах. Готовність приймати нових мігрантів у різних соціальних ролях відповідає європейським цінностям толерантності та відкритості, сприяючи формуванню інклюзивного суспільства.

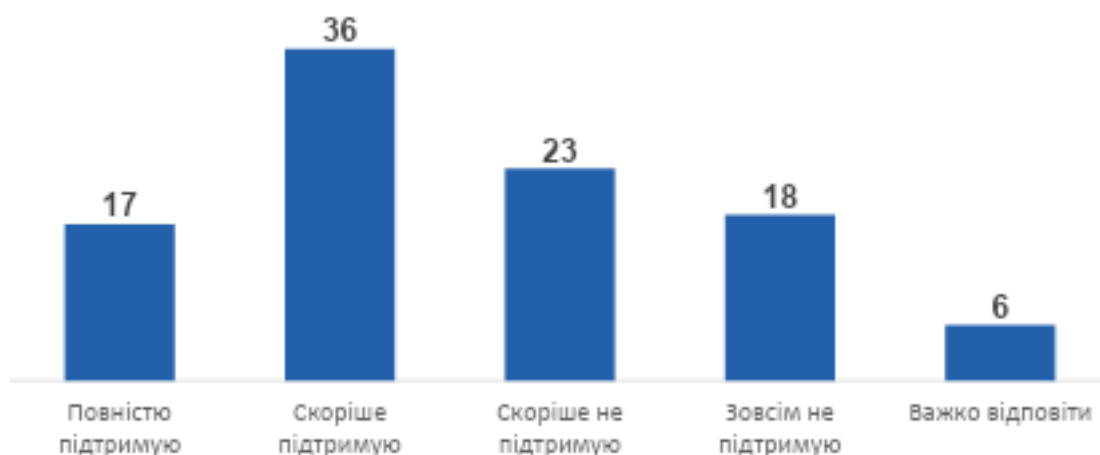
Графік 19. Наскільки Ви готові прийняти представників нових мігрантів (наприклад, з країн Азії чи Африки) як...?, %

Дослідження демонструє значний потенціал для розвитку медіа мовами етнічних спільнот як інструмента для культурного діалогу та підтримки багатомовності в Україні. Загальна позитивна динаміка свідчить про готовність українського суспільства до інтеграційних ініціатив, що сприяють гармонізації відносин між різними етнічними групами. Високий рівень позитивного ставлення до наявності місцевих газет, радіо чи телеканалів мовами етнічних спільнот (меншин) (68%) вказує на загальну відкритість українців до забезпечення культурного різноманіття у медіапросторі.

Графік 20. Як ви ставитеся до наявності місцевих газет, радіо чи телеканалів мовами етнічних спільнот у вашій громаді?, %

Згідно з даними, 53% респондентів підтримують використання топонімічних назв мовами національних меншин (спільнот) та корінних народів України: 17% зазначили, що повністю підтримують цю практику, а ще 36% скоріше підтримують. Водночас 23% респондентів висловили позицію «скоріше не підтримую», а 18% відповіли, що зовсім не підтримують. Ще 6% вагалися з відповіддю. Таким чином, більше половини респондентів позитивно оцінюють використання топонімічних назв мовами національних меншин (спільнот) та корінних народів України, що свідчить про загальну готовність українців підтримувати культурне різноманіття та повагу до історичних і мовних традицій різних груп населення. Така підтримка вказує на усвідомлення важливості врахування інтересів національних меншин (спільнот) та корінних народів України у місцевій культурній політиці.

Графік 21. У деяких місцевостях використовують топонімічні назви (назви вулиць, населених пунктів) мовами національних меншин (спільнот) та корінних народів України. Наскільки підтримуєте Ви таку практику у вашій громаді?, %

Джерела інформації

Аналіз джерел інформації, які використовують українські респонденти, демонструє стійку перевагу українських каналів комунікації у всіх вікових та регіональних групах, що свідчить про високий рівень довіри до національних джерел. Попри це, залежно від джерела, спостерігаються певні вікові та регіональні відмінності у виборі російських або зарубіжних каналів інформації:

1. Українське телебачення є основним джерелом для 99% респондентів, при цьому російське обирають лише 4% (особливо на сході країни), а зарубіжне – 14%, здебільшого респонденти середнього та старшого віку.

2. Подібно до телебачення, українське радіо домінує серед усіх вікових груп (99%), хоча молодь більше звертається до зарубіжних радіоканалів, особливо на заході країни (22%).

3. Українські онлайн-джерела є основним вибором (96%), проте 11% респондентів, зокрема на сході країни (29%), використовують російські онлайн-новини. Зарубіжні онлайн-джерела обирають майже половина опитаних (48%), що свідчить про високу зацікавленість міжнародною інформацією.

4. Переважно українські канали в соцмережах популярні серед 93% респондентів, однак 8% користуються російськими джерелами, зокрема на сході країни (27%). Зарубіжні джерела обирають 43%, що є характерним для молоді та осіб з півдня країни.

5. Українські відеоканали обирають 95%, при цьому 18% респондентів (особливо на сході країни) використовують російські платформи. Зарубіжні відеоплатформи мають значний вплив серед молоді (46%).

6. Українські пабліки у месенджерах домінують (98%), проте 9% респондентів продовжують звертатися до російських каналів, особливо на сході країни (18%).

Спостерігається сильна національна орієнтація на українські джерела інформації, що свідчить про високий рівень патріотичності та потребу в надійній, локальній інформації. Водночас, використання російських джерел залишається відчутним на сході країни та серед старших вікових груп, а зарубіжні джерела популярні серед молоді та користувачів онлайн-новин та відеоплатформ, що може вказувати на інформаційний інтерес до глобальної перспективи.

Ключові висновки

Дані дослідження підтверджують, що Україна демонструє здатність об'єднувати громадян різного походження на основі спільних цінностей, таких як толерантність, взаємоповага та прагнення до демократичного розвитку. Громадянська ідентичність, інтеграція мовного та культурного розмаїття, а також підтримка молоді й локальних ініціатив є основою для побудови єдиного та відкритого суспільства. Створення додаткових можливостей для міжетнічного діалогу та культурного взаємозбагачення сприятиме зміцненню соціальної згуртованості, яка є важливим ресурсом для розвитку України.

Українці демонструють сильну громадянську ідентичність, яка є важливим об'єднуючим фактором для суспільства. Переважна більшість респондентів ідентифікують себе насамперед як громадяни України, що вказує на зростаючу національну єдність навіть у складних умовах. Локальна ідентичність, яка відіграє важливу роль для 9% опитаних, гармонійно доповнює громадянську, сприяючи зміцненню зв'язку між громадами та державою. Для подальшого розвитку цих тенденцій доцільно підтримувати ініціативи, які одночасно інтегрують локальні та загальнонаціональні цінності.

Україна продовжує демонструвати високий рівень національної єдності, адже 94% респондентів ідентифікують себе як українці. Водночас значна частина громадян визнає важливість своєї етнічної ідентичності (72%), підкреслюючи її роль у збереженні культурної спадщини. Молодь частіше орієнтується на спільні громадянські цінності, що створює передумови для гармонійного співіснування різних спільнот. Підтримка міжетнічного діалогу, зокрема через культурні та освітні заходи, допоможе посилити довіру й взаєморозуміння в суспільстві.

Толерантність та відкритість є характерними рисами українського суспільства. Більшість громадян позитивно ставляться до представників інших національностей (86%), навіть за умов обмеженого спілкування. Підтримка культурного обміну через заходи, спрямовані на популяризацію традицій різних спільнот, може слугувати ефективним інструментом для зміцнення соціальної згуртованості. Особливу роль у цьому відіграє молодь, яка проявляє високий рівень зацікавленості у культурному взаємозбагаченні.

Українці загалом підтримують участь представників національних меншин у політичному житті (63%). Це свідчить про готовність суспільства до демократичних перетворень та інклюзії. Проте значна частина респондентів демонструє нейтральне ставлення, що вказує на потребу більш активного інформування про важливість політичної участі різних спільнот. Локальні ініціативи можуть стати платформою для залучення громадян, сприяючи розбудові довіри та зміцненню соціальної інтеграції.

Українська мова відіграє провідну роль у формуванні спільного культурного простору. Зростання її використання після повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 року свідчить про консолідацію суспільства навколо державної мови як символу єдності. Водночас мовне розмаїття, характерне для багатонаціональних регіонів, зберігається, що підкреслює повагу до культурного багатства країни.

Релігійне життя України базується на традиціях релігійного плюралізму, що сприяє толерантності та мирному співіснуванню. Респонденти високо оцінюють рівень дружнього ставлення між представниками різних конфесій (62%). Продовження ініціатив, які підтримують міжрелігійний діалог, допоможе зберегти цю тенденцію та сприятиме гармонізації релігійного життя.

Українці демонструють сильну прив'язаність до своєї країни, адже 72% планують будувати своє майбутнє в Україні. Їхні пріоритети зосереджені на освіті, економічній стабільності та сімейному добробуті. Молодь, яка є рушійною силою змін, має значний потенціал для

активної участі у відновленні країни. Важливо підтримувати ініціативи, що сприяють професійному розвитку, інтеграції локальних спільнот і розбудові демократичного суспільства.

Цифрові платформи є основними джерелами інформації для українців, що підкреслює необхідність ефективного використання соціальних мереж для інформування про міжетнічні та культурні питання.

